

SOCIALINIŲ SĄLYGŲ DUALIZMAS: RELIGIJA, MORALĖ, MOKSLAS

Rasa Levickaitė

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Filosofijos ir politologijos katedra,
Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius, Lietuva
El. paštas rasa.levickaite@hi.vgtu.lt

Nagrinėjamas socialinių sąlygų dualizmas: religija, moralė, mokslas. Remiamasi šiuolaikinės sociologijos pradininko ir prancūzų sociologijos įkūrėjo Émile Durkheimo (1858–1917) vienu originaliausių socialinėms religijos šaknims skirtų veikalų Elementariosios religinio gyvenimo formos, kuriame nuosekliai išplėtojama vientisa religijos teorija, gvildenami įvairūs religinio gyvenimo aspektai. Straipsnyje keliama klausimai: ar generatyvinė socialinio aspekto esmė yra religinė, ar nuolatinio priklausomumo būklė žadina religinės pagarbos jausmą, ar morali socialinė tvarka gali stabilizuoti žmoguje kylantį energijos dualumą. Teigiama, kad mokslas kaip socialinis reiškinys atspindi žinias ir jų suvokimo reikšmes, kurios yra veikiamos vaizduotės ir kultūriškai suformuotų klasifikacinių kodų. Iš to išplaukia tezė, kad kultūrinis (veikiamas aplinkos) ir asmeninis (veikiamas vidinių reiškinų) diferenciacijos troškimas ir jo sukiamas konfliktas yra socialinio pobūdžio. Antroje straipsnio dalyje nagrinėjamas mokslo ir socialinių reiškinų santykis. Trumpai aptariama Durkheimo suburta L'Année Sociologique mokslininkų grupė, kuri tapo naujosios sociologijos paradigma, mokslinės socialinės kultūros užuomazga, įprasminusi sociologijos teorijos ir praktikos bendradarbiavimą.

Reikšminiai žodžiai: socialinių sąlygų dualizmas, socialinė diferenciacija, diferenciacijos formos, religija, moralė, mokslas.

DOI: 10.3846/1822-430X.2008.16.3.50-55

Durkheimas: detalumo ir visumos dualizmas

Durkheimas teigia, kad generatyvinė socialinio aspekto esmė yra religinė. Durkheimo pasiūlytos evoliucinės ir klasifikacinės schemos buvo sukurtos atsižvelgiant į diferenciacijos ir visumos poliarizuotą sąveiką, kuria remiantis apibrėžiami pagrindiniai socialinės egzistencijos sunkumai ir aspektai. „Durkheimas atmeta idėją, kad religiją galima apibrėžti kaip būtina susijusią su antgamtinėmis esybėmis ar dievais. Jis teigia, kad religiniai įsitikinimai yra socialinio sąryšingumo pobūdžio; kad religija yra pradinis šaltinis visų minties formų, kurios vėliau tapo sekuliarizuotos, ir pagaliau nors

vykstant socialinei diferenciacijai religijos įtaka kasdieniame gyvenime kaskart mažėja ir senosios dievybės išnyksta, naujieji moralinio individualizmo idealai išlieka iš esmės religinio pobūdžio“ (Giddens 2001: 61). Socialinė diferenciacija skatina nuomonių keitimąsi ir individų bendradarbiavimą, o tai tęsia socialinės grupės individualių skirtumų kaitą. Šių skirtumų individualizuotų subjektų santykiuose įkūnijamos bendros vertės ir emociniai socialiniai ryšiai, kurie formuoja simbolinę visatą ir suteikia jai gyvybiškumo energijos.

Žmonės socialinėje grupėje gali matyti save ir kitus kaip individualizuotus asmenis iki tam tikros ribos – tai priklauso nuo asmeninės savi-vokos, sąsajų su kitais grupės nariais, atstovau-jamos nuomonės. Durkheimas teigia, jog kiekvienas iš mūsų turi dvi sąžines formas: įprastą, t. y. paklūstančią bendrai visuomenės normai, ir visiškai priešingą – savitą ir skirtingą, kuri kuria asmenybę. Kiekviena asmenybė yra veikiamą įcentrinės ir išcentrinės jėgos. Jei visuomenė plėtotųsi nuosekliai ir natūraliai, šios dvi jėgos harmonizuotųsi, tačiau visuomenė, turėdama savitą sistemą ir skirtingas ypatybes, savo galia pranoksta asmenybę ir ši paklūsta visuomenės padiktuotoms sąlygoms. Iš to atsiranda nemo-ralus ir žiaurus individo elgesys. Durkheimas sako, kad žmogus įsivaizduoja esąs nuolatinio priklausomumo būsenos prieš tą visumą, kuri žadina žmoguje religinės pagarbos jausmą. „Kartais žmogaus santykis su šventybe yra pagrįstas baime, kartais – meile, kartais – net neišmatuojamu siaubu; kitais atvejais jo santykis su šventais objektais yra lengvas ir malonus“ (Nisbet 2000: 356). Socialinių grupių elgesys atspindi ir perteikia visuomenei diferenciacijos formas, kuriose įtvirtinamas bet koks dualumas; šios formos taip pat suteikia žmonėms savitą kalbą ir ženklus, kuriais jie suvokia visumą ir su visuma susisieja.

Modernaus individualizmo raida – tai tokio proceso padarinys, kai, anot Durkheimo, žmo-nės pradėjo skirti save nuo daiktiškojo suvoki-mo. Tai procesas, vykstantis kartu su socialinių grupių ir lyčių skirtumų plėtojimusi. Laikui bėgant (laikas pats yra socialinė kategorija, kaip tvirtina Durkheimas), pasirodo, kad šis procesas žmones priverčia ilgtis visumos, o šis ilgesys apibrėžiamas kaip negrįžtamai prarastas – juk kadaise šie objektai yra buvę vienis. Žmonėse kyla vienio, kuris sujungtų socialinius procesus, ilgesys – jaučiama nostalgija, atsiradusi kur kas vėliau už socialinę diferenciaciją. Kaip sakė Durkheimas, kai tik tradiciškai pripažįstamas esminis atskyrimas nuo vienio, tai tampa soci-alinės egzistencijos dualumu. Pagal tokią logiką žmogiškoji vienio nostalgija yra emociniais

socialinių ryšių elementais išreiškiamas giliai paslėptas kultūrinis ir asmeninis diferenciacijos troškimas.

Šią diferenciaciją ir jos veikiamą konfliktą sušvelnina socialinio aspekto, kaip visuomenės taisyklių ir pasaulio vaizdų visumos, sklaida, ne tik varžanti individo elgesį, bet ir suteikianti kasdienio gyvenimo realijoms socialinio reikš-mingumo: moralumo sritis įkūnija teigiamas ir neigiamas visuomenės taisykles. Visuomenė varžo kolektyvinę energiją, tačiau kartu ties ja ir susitelkia – tai skatina emocinį lojalumą ir tapatumą, išreiškiamą kolektyviniuose ritua-luose ir vaizduojamą šventybėse. Durkheimas šventybę suvokia kaip dvi sujungtas „jėgų ir būtybių kategorijas“ – neigiamą ir teigiamą. Kaip idealai, šventi dalykai ir jų vaizdai „nėra abstrakcijos“, bet „kolektyvinės jėgos“, „na-tūralios ir kartu moralios“. „Iš visų sąvokų ir perspektyvų Durheimo veikaluose šventybė yra labiausiai stebinanti ir, turint omenyje amžių, kuriame jis gyveno, pati radikaliausia. <...> Kartais Durkheimas šventybę paaikškina kaip visuomenės apotezę ir transfigūraciją, dar negalima sakyti, kad jam šventybė tėra išvestinė ir antrinė jėga. Priešingai. Diferenciacija tarp šventybės ir profanybės, Durheimo teigimu, yra esmingiausia diferenciacija žmogaus mąs-tyme“ (Nisbet 2000: 354). Šventumas traukia ir atbaido, kelia pagarbą, baimę arba dvasinį pakilimą, kuriame dalyvauja ir produktyvioji, ir destruktvyvioji energija.

Panaši schema sudaro Durkheimo *homo duplex* koncepciją. Žmones apibrėžia tam tikros kategorijos, nustatančios bendrą jų narystę vi-suomenėje ir vietą kosmose. Kiekvieną žmogų skatina veikti *elan vital* (gyvenimo pakilimas), kuriam šios kategorijos suteikia prasmės. Žmogus susiduria su visuomenės normomis, neretai peržengia jų ribas, ir taip apibrėžia so-cialinio gyvenimo normas kaip ribotą sistemą, bet drauge savo gyvybingomis jėgomis skatina visuomenės kaitą. Gyvybingoji žmogaus jėga sukuria naujus nepažintus pasaulius, skatina žmogų veikti virš savo suvokimo ribų. Energijos dualumas tampa neišvengiamas. Efektyvi

funkcinė ir socialinė tvarka gali stabilizuoti ši energijos dualumo procesą, bet visuomenės jėga ir socialinė raida gali transformuoti efektyvias moralines normas į neaktualias ir pamirštas tiesas arba priešingai – sukelti visuomenės revoliuciją.

Elementariosios religinio gyvenimo formos – antropologinis Durkheimo veikalas, kuriame jis išanalizavo Australijos aborigenų ir Amerikos indėnų giminystės sistemas, toteminius tikėjimus ir ritualus. Ši studija padėjo suformuluoti išvadas, kad žmonės suvokia pasaulį per socialiai išmoktas ir sukurtas klasifikacines sistemas. Visos klasifikacijos yra dvinarės. Vaizdingos Durkheimo istorijos apie kolektyvinį gyvybingą visuomenės gyvenimą ir emocijomis pripildytus ritualinius kontekstus *Elementariosiose religinio gyvenimo formose* atspindi, kaip asmenys gali būti išvilioti iš savo kasdienio tapatumo ir užvaldyti išaukštinto dalyvavimo bendruomenėje jausmo. Religiniai sambūriai į žmonių socialinį gyvenimą įneša pakilių emocijų ir pažinimo pilnatvės jausmo.

Religinių sambūrių dalyviai rizikuoja savo tapatumu ir diferencijuotu socialiniu gyvenimu, o kartu ir socialiniais skirtumais, draudimais. „Durkheimas manė, jog visuomenės turi savaiminę tikrovę – kitaip tariant, kad visuomenė yra kažkas daugiau, negu jos narių veiksmas bei interesai“ (Giddens 2005: 26). Durkheimo sukurtoose apeigų aprašymuose paties socialinio aspekto žūtis yra išpranašauta: religinės apeigos suteikia individui drąsos pereiti į bebaimę mirties būseną – taip suardomas visuomenėje egzistuojantis mirties baimės faktas.

Elementariosios religinio gyvenimo formos atskleidžia socialinių jausenų – liūdesio ir džiaugsmo paslaptį – čia liūdesys nuo savo užuomazgų pašamonėje iki nevaržomo atviro pasireiškimo fiziniu pavidalu yra išaukstinamas; liūdesio apimti individai sukelia visuotinę liūdesio paniką. Tokiu momentu silpsta žmogaus energijos dualumas ir pasireiškia vienio nostalgija, vientisos visumos troškimas. Žmogus tarytum sugrįžta į savęs kaip vienio suvokimo būseną. Durkheimas sutiko, kad ši žmogiškoji

būseną galėtų atsitiktinai sukelti revoliuciją arba vienio atkūrimą ir diferenciacijos žlugimą.

Durkheimo socialinių faktų apibrėžimas buvo dvilypis: jis vartojo apribojimų struktūras ir jėgų sistemos sąvokas. Galima daryti išvadą, jog energijos žmogiškoji diferenciacijos būseną reikalauja ir vienio, ir dualumo. Vienio troškimas yra lengvai išreiškiamas, o dualumas yra įmanomas per socialines atvaizdavimo formas. Visuomenėje individai įpareigoja, veikia vieni kitus ir taip sukuria socialinę visatą. Ši socialinė visatos schema kilo iš ankstyvosios sociologinės Durkheimo praktikos ir antropologinių tyrimų. Sąsajų ir veiksmų struktūra, abipusių individo ryšių svarba buvo itin aktuali tema besiplėtojant sociologijai kaip naujam mokslui apie visuomenę.

Religijos, moralės ir mokslo sociologinės dimensijos

Durkheimas teigė, jog religija yra visuomenės susibūrimo forma. Vienas iš jo tyrimo objektų buvo religijos egzistavimas be tikėjimo dogmų. Sociologija kaip socialinio mokslo dalis Durkheimui buvo vienas iš aplinkos stebėjimo būdų ir objektų, kuris galėjo atspindėti integruotas šiuolaikiško gyvenimo savybes. „Pats nebūdamas tikintis, Durkheimas vis dėlto turėjo pagrindo pripažinti religijos reikšmę moraliniam elgesiui“ (Giddens 2001: 60). Durkheimas religiją lakoniškai apibūdina taip: „Taigi iš esmės nėra klaidingų religijų“ (Durkheim 1999: 7). „Jei iš tiesų svarbu žinoti, kas yra viena ar kita atskira religija, dar svarbiau ištirti, kas yra religija apskritai“ (Durkheim 1999: 8). Konkrečios proto ir mokslinių žinių kategorijos, taisyklės, pagal kurias jos išreiškiamos visuomenėje, yra kolektyvinės reprezentacijos. „Durkheim religiją ir šventumą pateikė ne tik kaip kultūros fenomeną, bet apibrėžė kaip asmeninio, socialinio ir ekonominio gyvenimo ypatybę“ (Ramp 2003: 119). Trumpai tariant, sociologijos mokslo požiūriu, visuomenės tvarka yra viena iš socialinės integracijos formų: pavyzdžiui,

mokslo bendruomenė yra moralinis kolektyvas, tiesos kultas, o religiją Durkheimas įvardija kaip socialinę formą: „Religija – grynai socialinis dalykas. Religiniai vaizdiniai yra kolektyviniai vaizdiniai, atspindintys kolektyvinę realybę; juk ritualai – elgsenos būdai, kurie susidaro tik susijungusių grupių viduje ir kurie skirti sukelti, paremti arba performuoti tam tikroms tų grupių mentalinėms būsenoms“ (Durkheim 1999: 14).

Mokslas, anot Durkheimo, yra socialinis faktas, ir jo idėjos (kaip kolektyvinės reprezentacijos) taip pat yra socialiniai faktai. Kaip socialinis reiškiny, moksliniai ieškojimai demonstruoja jiems būdingas dualumo savybes. Pavyzdžiui, mokslas siekia nešališkos ir visuotinos tiesos, bet tai daro tam tikrose kultūrinėse ir socialinėse ribose: pagal moralės, kalbos, klasifikacijos, logikos ir pedagogikos taisykles, kuriomis jis reglamentuojamas ir fiksuojamas laike.

Mokslo padėties dualumas kartais šokuoja, o ypač tuomet, kai pažinimo teorija susiejama su socialine praktika. Pavyzdžiui, Durkheimas socialines nerimo sąlygas siejo su anomija – socialinės psichologijos sąvoka, kai žmoguje kyla neviltis ir betikslis egzistavimo būseną, kylanti iš visuomeninių ryšių susilpnėjimo dėl moralinių vertybių, elgesio normų suirimo, tradicinės tautinės kultūros formų nykimo. To priežastis yra modernusis gyvenimas ir jo raida, griauianti religijos sukurtus standartus ir moralės tradiciją. Durkheimo aprašytų mokslinių ir nemokslinių socialinių koncepcijų skirtumas yra tas, kad mokslo aprašytos socialinės koncepcijos buvo išbandytos realiaame gyvenime, o jų suvokimo ir pateikimo struktūra tobulinta kolektyviai mokslininkų rate. Nesėkmingos (nepritapusios) koncepcijos, anot Durkheimo, pažeidžia arba jausmų akivaizdumo principą, arba bendruomenėje nustatytą klasifikacinę ir loginę tvarką. Daiktas, tvirtino Durkheimas, yra daiktas tiek, kiek jis priešinasi vaizduotės veikimui ir jį tramdo: ši pasipriešinimo galia yra „patogus ženklas, pagal

kurį sociologas gali atpažinti į jo sritį patenkančius faktus“ (Durkheim 1981: 1054).

Mokslo žinios yra susijusios su įtampa ne tik tarp vaizduotės ir suvokimo, bet ir tarp vaizduotės ir kultūriškai sukurtų loginių ir klasifikacinių kodų, suteikiančių mokslui tam tikrų reikšmių.

Tokia mokslinių ieškojimų ir atradimų įtampa iš esmės yra socialinio veikimo požymis. Nelengva sutikti su Durkheimo įsitikinimu, kad mokslinė sociologija galėtų paaiškinti savo pačios kolektyvines prielaidas. Mokslo žmogus jaučiasi įpareigotas visuomenei atsakyti, kad negali egzistuoti abu: viena, kad pažinimo ir moralumo kategorijos kyla iš socialinio konteksto ir todėl yra reliatyvios, antra, kad mokslas suteikia tikrų (t. y. norminių) žinių apie tai, kas tinkama moralės požiūriu, ir apie tai, koks yra šiuolaikinis moralės požiūris. Pats Durkheimas iškėlė šias prieštaringas idėjas ir struktūriškai jas aprašė: atsisakydamas dekartiško susitelkimo ties paprastais ir neišskiriamais dalykais, jis atsisakė ir izoliuoto, bekūnio ir individualaus, kaip vienintelio moksliniam tyrimui tinkamo, objekto. Jei mokslo objektas yra socialinių veiksmų veikiamas padarinys, sociologijos mokslo požiūriu yra labai svarbu tirti ir socialinius aspektus ne tyrimo objekto, bet pažinimo teorijos požiūriu: kolektyvinis pažinimas sociologijoje yra mokslinio tyrimo objektas. Durkheimo tikėjimas mokslu buvo tikėjimas tuo, ką jis pavadino *une culture spécialement sociologique* socialiniuose tyrimuose – kolektyviniu bandymu, o mokslo kategorijose – kolektyviniais reiškiniais. Taigi požiūris, pagal kurį gali būti nustatyta tam tikrai visuomenei tinkanti moralinė kryptis, pagal kurią patį mokslą būtų galima studijuoti kaip socialinį reiškinį, iš esmės nėra dekartiškas *ego*, bet yra jo puoselėjama kolektyvinė mokslo sistema ir švietimo kultūra. Taip susidaro konkretus mokymo ir mąstymo būdas (disciplina), kuris suteikia galimybę išbandyti ir pritaikyti mokslo praktikų darbus ir pripažinti juos reikšmingus visuomenei. Bandymas, kaip viena iš pažinimo formų, yra būtinas – per jį prieinama prie šiuo-

laikinio mokslo nuomonių vienodumo ir sutarimo, mokslas tampa pagrįstas realiais faktais, o ne įsivaizdavimu. „Kuriant socialinį konsensą, bendrųjų įsitikinimų vietą pradeda užimti <...> tarpusavio priklausomybės ryšiai“ (Giddens 2005: 26). Sekdamas šiomis idėjomis, Durkheimas subūrė *L'Année Sociologique* grupę, kurią sudarė jo studentai ir kiti mokslininkai. Ši grupė buvo vienas iš būdų sociologijos mokslui plėtotis. *L'Année Sociologique* tapo naujosios sociologijos paradigma, mokslinės socialinės kultūros užuomazga, įprasminusi sociologijos teorijos ir praktikos bendradarbiavimą. Sociologijos idėjų gimimo ir sklaidimo principas buvo kolektyvinis pažinimo teorijos principas, būtent toks, kokį Durkheimas skleidė *L'Année Sociologique* grupėje ir skatino produktyvų jaunųjų mokslininkų bendradarbiavimą.

L'Année Sociologique buvo nelengvas teorijos, stebėjimų ir tyrimų skelbimo visuomenei išbandymas. Ši mokslininkų grupė susiejo skirtingų požiūrių mokslininkus ir paskatino mokslinės kultūros ir bendradarbiavimo užuomazgą. Taip Durkheimas įprasmino sociologiją ne tik kaip mokslą apie visuomenę, bet kaip mokslą, suteikiantį prasmę jame dalyvaujantiems ir kuriantiems jauniešiams mokslininkams. *L'Année Sociologique* išgarsėjo kaip energingas sambūris, kuriame buvo sutelkta bendradarbiavimo jėga. Grupės nariai – Durkheimas, Bouglé, Maussas, Hertzas ir kiti – sukūrė sociologijos teorijos pamatus ir įprasmino sociologiją kaip praktinę discipliną, tiriančią visuomenę ir jos individų ryšius. Anot Durkheimo, jeigu mokslas būtų kolektyvinis sumanymas, įkvėptas civilizacijos konteksto, kuriame jis susiformavo, tokiu atveju mokslo praktika turėtų pasižymėti moraliu dualumu. Visuomenės studijos Durkheimui įprasmino savęs ir individų suvokimą. Durkheimas iškėlė idėją, jog visuomenėje trūksta socialinės srities gydytojų. Tačiau tai prieštarauja *culture sociologique* idėjai, mokslo kaip pilietinės veiklos vizijai, kuri paskatino Durkheimą propaguoti mokslinę ir moralinę pedagogiką. Anot Durkheimo, tyrimo vertas ir ne toks reikšmingas tyrimo objektas, kuris priverčia visuomenę veikti

„atvirkščiai“, puoselėja nejautrius, nereaktyvius vartotojus vietoj piliečių ir skatina tikrąjį socialinį siaubą. Durkheimas teigia, jog kolektyvinis švietimas visuomenei sudarys sąlygas veikti pagal moralės principus, veikti sąmoningai ir žinant dėl ko tai daroma.

Išvados

Socialinė diferenciacija skatina nuomonių pasikeitimą ir individų bendradarbiavimą, o tai tęsia socialinės grupės individualių skirtumų kaitą. Socialinių grupių elgesys atspindi ir perteikia visuomenei diferenciacijos formas, kuriose įtvirtinamas bet koks dualumas; šios formos taip pat suteikia žmonėms savitą kalbą ir ženklus, kuriais jie suvokia visumą ir su ja susisieja. Kultūrinis (veiktas aplinkos) ir asmeninis (veiktas vidinių reiškinių) diferenciacijos troškimas ir jo sukeliamas konfliktas yra socialinio pobūdžio. Kultūrinį ir asmeninį diferenciacijos troškimą ir jo veikiamą konfliktą sušvelnina socialinio aspekto, kaip visuomenės taisyklių ir pasaulio vaizdų visumos, sklaida, ne tik varžanti individo elgesį, bet ir suteikianti kasdienio gyvenimo realijoms socialinio reikšmingumo: moralumo sritis įkūnija teigiamas ir neigiamas visuomenės taisykles. Visuomenė varžo kolektyvinę energiją, tačiau kartu ties ja ir susitelkia – tai skatina emocinį lojalumą ir tapatumą, išreiškiamą kolektyviniuose ritualuose ir vaizduojamą šventybėse. Šventumas traukia ir atbaido, kelia pagarbą, baimę arba dvasinį pakilimą, kuriame dalyvauja ir produktyvioji, ir destruktvyvioji energija.

Mokslas kaip socialinis reiškinys atspindi žinias ir jų suvokimo reikšmes, kurios yra veikiamos vaizduotės ir kultūriškai suformuotų klasifikacinių kodų. Mokslas – tai socialinis faktas, ir jo idėjos (kolektyvinės reprezentacijos) taip pat yra socialiniai faktai. Kaip socialinis reiškinys, moksliniai ieškojimai parodo jiems būdingas dualumo savybes. Mokslo žinios yra susijusios su įtampa ne tik tarp vaizduotės ir suvokimo, bet ir tarp vaizduotės ir kultūriškai

sukurtų loginių ir klasifikacinių kodų, suteikiančių mokslui tam tikrų reikšmių. Požiūris, pagal kurį gali būti nustatyta tam tikrai visuomenei tinkanti moralinė kryptis, pagal kurią patį mokslą būtų galima studijuoti kaip socialinį reiškinių, iš esmės nėra dekartiškas ego, bet yra jo puoselėjama kolektyvinė mokslo sistema ir švietimo kultūra.

Literatūra

Durkheim, E. 1999. *Elementariosios religinio gyvenimo formos*. Vilnius: Vaga.

Durkheim, E. 1981. „The realm of Sociology as a Science“, *Social Forces* 59 (4): 1054–1070.

Giddens, A. 2001. *Durheimas*. Vilnius: Vaga.

Giddens, A. 2005. *Sociologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.

Nisbet, R. 2000. *Sociologijos tradicija*. Vilnius: Pradai.

Ramp, W. 1999. „Religion and the dualism of the social condition in Durkheim and Bataille“, *Economy and Society* 32(1): 119–140.

DUALISM OF SOCIAL CONDITIONS: RELIGION, MORALITY AND SCIENCE

Rasa Levickaitė

The paper analyses the topic of social dualism through religion, morality and science. The paper refers to one of the most original works uncovering the social roots of religion – The Elementary Forms of the Religious Life by Emile Durkheim (1858–1917) who is considered to be the founder of modern sociology. The Elementary Forms of the Religious Life develops the coherent theory of religion as well as ventilates different aspects of the religious life. The message of the paper is: is religion the generative essence of social aspect, does a state of constant dependence stimulate a sense of religious piety, is a moral social order able to stabilize dualism of human energy. The paper proposes an assertion that science as a social phenomenon reflects knowledge and the values of its perception which are impacted by imagination and classified codes of cultural forms. As a result a thesis is proposed – a cultural (influenced by environment) and a personal (influenced by internal factors) desire for differentiation and its provoked conflict is of a social character. The second part of the paper deals with relation between science and social phenomena with inherent dualism. A short discussion is presented on L' Année Sociologique (a group of scientists initiated by Durkheim) representing a new sociological paradigm, the beginning of scientific social culture giving sense to cooperation of sociological theory and practice.

Keywords: dualism of social life, social differentiation, differentiation forms, religion, morality, science.

Įteikta 2008-05-04, priimta 2008-05-19